

مقدمه

مقاله پیش رو حاصل تحقیقات و تجربه نگارنده درباره مسئله‌ای است که دیرزمانی دغدغه خاطر م بوده و آن اینکه: آیا می‌توانم دانش‌آموزان را به مشارکت فعال در «ارزشیابی شفاهی» درس تاریخ ترغیب نمایم؟ خوشبختانه بعد از کوشش بسیار توانستم با آوردن دانش‌آموزان به محیط خارج از کلاس درس (نمازخانه، حیاط مدرسه، و یا حتی پارک نزدیک مدرسه) و تغییر در شیوه پرسش و پاسخ، سرزندگی، شادی و نشاط را در دانش‌آموزانم موجب‌گردم و کلاس نسبتاً بی‌روح، خشک و سرد تاریخ را به کلاسی با نشاط و دوست‌داشتنی تبدیل کنم و وضع موجود را به وضعی مطلوب‌تر تغییر دهم.

کلیدواژه‌ها: آموزش تاریخ، ترغیب به مشارکت، ارزشیابی شفاهی

تعریف و طرح مسئله

نقش اصلی معلم در فرایند آموزش و پرورش فراهم ساختن شرایط و امکانات مناسب آموزشی و پرورشی و هدایت یادگیری دانش‌آموزان به منظور کمک به رشد و تکامل همه‌جانبه آن‌هاست. معلم برای آنکه بتواند این نقش را به‌نحو شایسته انجام دهد، باید هر یک از دانش‌آموزان را نیک بشناسد و آن‌ها را مورد ارزشیابی قرار دهد.

چگونه توانستم دانش‌آموزانم را به مشارکت در ارزشیابی شفاهی درس تاریخ ترغیب نمایم

مرضیه سمائی صحنه‌سرائی
دبیر تاریخ

آن نوع از ارزشیابی که به‌طور مستمر و در پایان هر بخش از مطالب تدریس شده، در طول سال تحصیلی و در دفعات مکرر به‌صورت روزانه، هفتگی و یا ماهانه انجام می‌گیرد «ارزشیابی تکوینی یا مرحله‌ای» نامیده می‌شود. هدف‌های ارزشیابی مرحله‌ای به شرح زیر است:

- نظارت گام‌به‌گام معلم نسبت به تحقق هدف‌های رفتاری بخش‌های مختلف هر مطلب آموزشی؛

- هدایت مستمر یادگیری دانش‌آموزان؛ - اصلاح و بهبود روش‌های تدریس و رفع نارسایی آن‌ها؛

- انطباق روش، برنامه و وسایل آموزشی با نیازهای دانش‌آموزان.

بدیهی است که محتوای سؤالات ارزشیابی تکوینی یا مرحله‌ای به‌طور مستقیم ناظر به اندازه‌گیری آن دسته از هدف‌های آموزشی است که برای هر یک از بخش‌های درس و در فواصل زمانی معین پیش‌بینی شده است. (سیف، ۱۳۸۳) در طول سیزده سال خدمت در آموزش و پرورش، که شش سال از آن را به تدریس تاریخ گذراندم، همواره و در تمام کلاس‌های درس متوجه مشکلی اساسی در هنگام ارزشیابی شفاهی از دانش‌آموزان شدم.

من نیز مانند اکثر همکارانم، در ابتدا، اغلب از موضوعات تعیین شده (هدف‌های آموزشی دروس قبل) از دانش‌آموزان به‌طور شفاهی سؤالاتی می‌پرسیدم (ارزشیابی مرحله‌ای) و گاهی اوقات نیز با اطلاع قبلی از آن‌ها آزمون کتبی (ارزشیابی پایانی) می‌گرفتم. در تمام موارد پس از تصحیح برگه‌ها دریافتیم که تعداد قابل ملاحظه‌ای از دانش‌آموزان در آزمون کتبی به نسبت آزمون شفاهی، نمرات بهتری به دست می‌آوردند. بنابراین بر آن شدم تا علت این امر را پیدا کرده و در صدد رفع مشکل دانش‌آموزان در ارزشیابی شفاهی (مرحله‌ای) برآیم.

از این رو با توجه به امکانات موجود، در وقت مقتضی موضوع را با دانش‌آموزان در میان نهادم و از آن‌ها خواستم که به پرسش‌های زیر در یک کاغذ پاسخ دهند:

۱. چرا شما در پرسش شفاهی نمرات کمتری نسبت به امتحان کتبی کسب می‌کنید؟

۲. چرا تمایلی برای مشارکت در پرسش‌های شفاهی ندارید؟

۳. آیا در مورد نحوه پرسش شفاهی روش بهتری به نظرتان می‌رسد؟ آن را مطرح کنید.

و در پایان نظرسنجی با تمرکز بر روی نظرات مشابه و دقیق‌تر تلاش کردم تا با تحقیقات و مطالعات بیشتر، تغییراتی در نحوه ارزشیابی شفاهی به‌وجود آورم.

گردآوری اطلاعات

در هنگام پرسش شفاهی از دانش‌آموزان اغلب می‌گفتند:

۱. خانم، در صورت امکان از همین جا و پشت میز جواب را بگویم.

۲. آیا می‌توانم نشسته جواب را بگویم؟

۳. خواهش می‌کنم اولش را بگویید تا باقی پاسخ را به‌یاد بیاورم.

۴. خانم، خیلی خواندم اما الان همه چیز را فراموش کردم!

وقتی علت را از دانش‌آموزان جویا شدم، هر کدام از آن‌ها با شدت و حدت می‌کوشید تا متقاعد کند که پرسش شفاهی اصولاً روش مناسبی برای ارزشیابی نیست.

از آنان خواستم که در پاسخ به ۳ سؤال طرح شده در قسمت طرح مسئله دلایل خود را در یک کاغذ بنویسند و آن را در اختیار من قرار دهند. سپس، بعد از نظرسنجی نظرات آنان را بر تخته سیاه نوشته و موارد تکراری را با علامت X مشخص نمودم. در پایان، نظرات نوشته شده را بار دیگر مرور کردم.

خلاصه آنچه آنان مطرح کرده بودند عبارت بود از:

۱. در هنگام پرسش شفاهی از دوستانمان خجالت می‌کشیم.

۲. اضطراب شدید از پرسش شفاهی باعث فراموشی مطالب می‌شود.

۳. پرسش‌های شفاهی عادلانه نیست؛ ممکن است یک سؤال سخت از یک نفر و یک سؤال آسان‌تر از شخص دیگری

پرسیده شود.

۴. نمره‌هایی که برای سؤال در نظر گرفته می‌شود معیار دقیقی برای ارزشیابی دانسته‌هانیست.

۵. از برخورد معلم در صورت پاسخ ندادن به سؤال می‌ترسیم.

۶. ترس از استهزاء به وسیله سایر دانش‌آموزان.

۷. حالت خشک، رسمی و بی‌روح و خسته‌کننده پرسش شفاهی.

در پایان این پرسش و پاسخ که برخلاف همیشه کلاس را پر از شور و نشاط کرده بود راه‌حلی به ذهنم خطور کرد. ترجیح دادم تا در مورد آن‌ها بیشتر تحقیق کرده و از منابع موثقت‌تری داده‌های لازم را جمع‌آوری نمایم. به دانش‌آموزان نیز وعده دادم تا در آینده‌ای نزدیک شرایط بهتری را برای حضور شاداب آنان در کلاس فراهم آورده و وضعیت موجود را بهبود بخشم.

جمع‌آوری اطلاعات

برای فراهم آوردن اطلاعات دقیق و موثق درخصوص طرحی که در ذهن داشتم، با چند تن از همکاران با سابقه گفت‌وگو کردم و دریافتیم که دبیران دروس دیگر نیز در اکثر درس‌ها (مانند ادبیات، تاریخ، جامعه و ...) با همین مشکل مواجه‌اند.

از همکارانم خواستم که در مورد چرایی این مشکل تأمل کرده و پاسخ دهند. بعد از جمع‌آوری نظرات آنان از طریق مصاحبه، در بررسی پاسخ‌های آنان

مشاهده شد که در موارد قابل ملاحظه‌ای نظرات آنان و دانش‌آموزان مشابه است. در این میان نظرات و پیشنهادها دقیق‌تر و جامع‌تری نیز به چشم می‌خورد. همه نظرات همکاران را در پوشه‌ای جداگانه بایگانی کردم و تصمیم گرفتم که جهت جامعیت تحقیقات خود، با سرگروه درس مربوطه نیز تماس گرفته و طرح خود را با وی در میان نهم.

در پایان، تمام اطلاعات موجود را در داخل فیش تحقیقاتی خود شماره‌گذاری کردم. سپس تصمیم گرفتم تا حد امکان با اولیای دانش‌آموزان نیز ارتباط برقرار کرده و از نظرات آنان نیز بهره‌گیرم.

بعد از تمام این فعالیت‌ها با بررسی‌های مکرر متوجه شدم که یکی از مهم‌ترین مشکلات دانش‌آموزان در هنگام پرسش شفاهی، هیجان و فشار ناشی از ایستادن در حضور دیگران و خجالت کشیدن از این است که به‌تنهایی زیر بار نگاه سرزنش‌آمیز احتمالی معلم و دوستان خود قرار بگیرند.

بنابراین چند کتاب روان‌شناسی و کتاب‌ها و مقالات مرتبط با پژوهش را مطالعه کردم. همچنین همزمان شدن این کار با شرکت در کلاس آموزش ضمن خدمت نیز شرایط بسیار مناسبی را برای جمع‌آوری اطلاعات لازم درخصوص طرح مورد نظر برایم ایجاد کرد و تلاش کردم با بهینه کردن شرایط ارزش‌یابی، مشکلات موجود را به نفع کلاس و دانش‌آموزان مدیریت نمایم. پس بر آن شدم تا این تغییرات را به‌گونه‌ای روش‌مند و در چارچوب اسلوبی پژوهشی که در کلاس ضمن خدمت و کتاب‌های معرفی شده از طرف استاد مطرح شده بود، اجرا نمایم. اسامی کتب و منابع مذکور در قسمت منابع ذکر شده است.

راه‌های پیشنهادی برای تغییر

برخی از راه‌های پیشنهادی برای تغییر در شیوه‌های پرسش شفاهی که از مجموع

نظرات دانش‌آموزان و همکاران به‌دست آمده بود بدین قرار است:

۱. یک نفر از خود دانش‌آموزان وظیفه پرسش کلاسی را به‌عهده بگیرد؛
۲. به جای طرح سؤال از یک نفر، یک سؤال از چند نفر به صورت گروهی پرسیده شود؛
۳. پرسش از دانش‌آموزان داوطلب صورت گیرد؛
۴. پرسش کلاسی به‌صورت دو گروه مجزا از هم صورت پذیرد؛
۵. دانش‌آموزان در پشت نیمکت خود به پرسش پاسخ دهند؛
۶. پرسش را به‌نوعی بازی و سرگرمی تبدیل کنیم؛
۷. دانش‌آموزان در طرح سؤالات نقش داشته باشند؛
۸. محیط کلاس را تغییر دهیم؛
۹. طرز نشستن و ایستادن دانش‌آموزان را تغییر دهیم.

چگونگی اجرای تغییرات پیشنهادی

با تجزیه و تحلیل گزارش‌هایی که یادداشت کرده بودم راه حلی به‌نظرم رسید که تصمیم گرفتم آن را در کلاس درس به‌صورت آزمایشی اجرا نمایم. این تغییر عبارت بود از اینکه ابتدا، دانش‌آموزان کلاس را به چند گروه، با افراد مساوی تقسیم کنم. دقت کردم که در هر گروه دانش‌آموز قوی، متوسط و ضعیف از نظر درسی در کنار هم قرار گیرند. سپس از آنان خواستم که براساس شخصیت‌های تاریخی مورد علاقه خود، یک اسم برای گروه و یک سرگروه انتخاب نمایند، چرا که در همان جلسه پرسش و پاسخ مشاهده کرده بودم که دانش‌آموزان به نظرات و خواسته‌های همکلاسی‌های خود بهتر گوش می‌دهند و تا حدود زیادی آن نظرات را می‌پذیرند. از همان ابتدا و شروع کار مشاهده کردم که علی‌رغم بعضی از مشکلات (نظیر

ایجاد سروصدا برای کلاس‌های دیگر)، دانش‌آموزان بسیار پرشور و بانشاط در این بحث شرکت کرده و حتی در انتخاب گروه از همدیگر پیشی می‌گرفتند؛ سپس در پایان تدریس، هر کدام از گروه‌ها را مأمور کردم تا از موضوعاتی که در همان روز تدریس شده بود سؤالاتی را طرح کنند. البته قانونی وضع کردم که به‌موجب آن تعداد سؤالات باید با تعداد اعضای هر گروه مساوی باشد. از آنان خواستم که سؤالات طرح‌شده را یک بار به‌شکل جداگانه‌ای در برگه‌های مجزا و یک بار در یک برگه به‌طور کلی به‌همراه پاسخ نوشته و برای جلسه بعد در اختیار سرگروه قرار دهند. همچنین سرگروه‌ها موظف گردیدند که برای حفظ نمره و امتیاز گروه این سؤالات را با دیگران در میان نهند.

در جلسه بعد، از همان شروع کلاس و در بدو ورود متوجه شور و اشتیاق دانش‌آموزانم شدم. بعد از اجرای رفتارهای ورودی حالا نوبت اجرای برنامه پیشنهادی‌ام بود. در واقع خودم هم به اندازه دانش‌آموزانم مشتاق بودم هرچه زودتر نتیجه این تغییر را ملاحظه کنم. با هماهنگی قبلی با دفتر مدرسه برای تغییر شرایط نشستن دانش‌آموزان و همچنین کم شدن مزاحمت ناشی از سروصدا برای سایر کلاس‌ها به اتفاق دانش‌آموزان به نمازخانه مدرسه رفتیم. سپس دو گروه از دانش‌آموزان را فراخواندم و از آنان خواستم که به‌صورت گروهی در جلو نمازخانه، رودرروی سایر دانش‌آموزان بایستند. سپس از سرگروه‌ها درخواست کردم کاربرگی را که از قبل آماده کرده‌اند و در آن تمام سؤالات را به همراه پاسخ آن‌ها ذکر شده در اختیارم قرار دهند تا بررسی و ارزیابی نمایم. بعد، از سرگروه گروه اول خواستم کاغذهای مربوط به سؤالات را که تا شده است به سمت گروه دوم ببرد تا سرگروه آنان، یکی از سؤالات را به اختیار بردارد

یکی از مهم‌ترین مشکلات دانش‌آموزان در هنگام پرسش شفاهی، هیجان و فشار ناشی از ایستادن در حضور دیگران و خجالت کشیدن از این است که به‌تنهایی زیر بار نگاه سرزنش‌آمیز احتمالی معلم و دوستان خود قرار بگیرند

و آن را با صدای بلند برای گروه خود بخواند. سپس از گروه دوم خواستم برای پاسخ دادن به آن سؤال، مشورت کرده و یک نفر را به‌دلخواه خود انتخاب نمایند تا پاسخ سؤال را برای دیگران بازگو کند. البته در سؤال‌های بعدی قاعده‌ای گذاشتم که هر یک از اعضای گروه فقط یک بار می‌تواند پاسخ سؤال را بگوید تا فرصت برای شرکت همه اعضای گروه در این پرسش و پاسخ فراهم آید. سپس همین کار را گروه دوم با طرح سؤالات خود برای گروه اول انجام می‌دهند و بعد از هر بار پاسخ‌گویی، در جدول امتیازی که از قبل تهیه کرده و روی تخته سیاه چسبانده بودم، در کنار اسم گروه امتیاز می‌نوشتیم. و در پایان مسابقه امتیازها را جمع کرده و گروه برنده مورد تشویق دوستان قرار می‌گرفت و نمره گروه برای همه دانش‌آموزان لحاظ می‌شد. البته تعداد سؤالات طرح شده برای دو گروه باید مساوی باشد. همچنین در هنگام پرسش و پاسخ اگر سؤالات به تصحیح یا تجدید نظر احتیاج داشت آن را تصحیح می‌کردم و در قسمت طرح سؤال استاندارد در جدول امتیازبندی، امتیاز مربوط را می‌نوشتیم (نمونه‌ای از جدول امتیاز طراحی شده در قسمت پیوست‌ها آمده است. مواردی که در این جدول در نظر گرفته شده عبارت‌اند از: سرعت عمل، نظم و هماهنگی، مشورت، طرح سؤالات استاندارد و ارائه پاسخ صحیح به‌طور جداگانه امتیاز داده می‌شود).

این یک رقابت تمام عیار بود. بعد از هر بار، که پاسخ دانش‌آموزان در گروه، صحیح بود با تشویق جانانه دوستانشان مواجه می‌شد. در همان جلسه احساس کردم که تغییر بزرگی در روش پرسش و پاسخ شفاهی ایجاد شده و نه‌تنها دانش‌آموزان از پرسش و پاسخ هراسی ندارند بلکه با به‌کارگیری این روش آنان را به درس تاریخ نیز علاقه‌مند ساخته‌ام.

کلاس درس تاریخ دیگر

کلاسی خشک و بی‌روح نبود

و در هنگام ارزشیابی از

دانش‌آموزان دیگر نمی‌شد از

اشتیاق آنان برای شرکت در این

رقابت جلوگیری کرد

و جمع‌آوری اطلاعات و گزارش‌های آنان درخصوص روند اجرای طرح در مدارس دیگر، اطلاعات جمع‌آوری شده را با یکدیگر مقایسه نمودم و با یادداشت انتقادات، اظهار نظرها و پیشنهادهای همکاران مجری طرح که در جلسات جداگانه‌ای دریافت می‌شد تلاش کردم اشکالات و کاستی‌های موجود را برطرف سازم. بعد از اعلام نتایج امتحانات در خردادماه، تغییرات موجود در نمرات امتحانی نیز به وضوح حاکی از آن بود که اجرای این طرح تأثیر مستقیم در بهبود وضعیت یادگیری دانش‌آموزان دارد.

از مدیریت آموزشگاه خواستم تا با اولیای دانش‌آموزانی که این طرح در کلاس آنان انجام شده بود نیز ملاقاتی داشته باشم و با گروهی از آنان نیز تماس تلفنی برقرار نمودم. بعد از تبادل نظر متوجه شدم که حتی اولیای آنان نیز متوجه این تغییر در دانش‌آموزان شده‌اند. تشخیص داده شد که با توجه به فرایند کار، روش به‌کار گرفته شده دارای اعتبار است و می‌توان آن را در کلاس درس به‌کار برد.

تصمیم نهایی

در پایان کار این پژوهش، از اینکه با تغییر در روند ارزشیابی باعث به‌وجود آمدن رغبت در دانش‌آموزان برای مشارکت خودجوش و داوطلبانه در جلسات پرسش و پاسخ (ارزشیابی‌های شفاهی) شدم، بسیار خرسندم و برآنم تا بعد از این نیز درخصوص حل مسائلی که در طول سال‌های تدریس جزو دغدغه‌های ذهنی‌ام بوده و مانعی در یادگیری مطلوب دانش‌آموزان محسوب می‌گردد، به‌گونه‌ای روشمند به تأمل پرداخته و راهکارهایی ثمربخش به‌دست آورم.

چگونگی نظارت بر راه حل جدید

در اولین قدم جهت انجام این تغییر، به کاستی‌های موجود در روش پی‌بردم و احتمالات مربوط به کاستی‌ها و نقاط ضعف آن را، در حالی که اجرا می‌شد یادداشت نمودم. با توجه به اینکه اولین تجربه اجرای این طرح، زمان زیادی از وقت کلاس را گرفت و دانش‌آموزان نیز شرایط لازم و کافی جهت اجرا نداشتند در جلسه بعد و با هماهنگی قبلی با دفتر دبیرستان قرار شد که کلاس تاریخ بعد از این در نمازخانه مدرسه برگزار شود، مشروط بر آنکه زمانی برای این جابه‌جایی از دست نرود. در جلسات بعدی نیز به دانش‌آموزان توصیه کردم تا کلاس به نحوی پیش رود که برای انجام سایر فعالیت‌های ضمن تدریس هم فرصت کافی باشد. در کمال خرسندی بعد از چند جلسه که ارزشیابی به این صورت انجام گرفت با توجه به علاقه دانش‌آموزان و همکاری اولیای مدرسه و رفع نقایص کار، کلاس درس تاریخ دیگر کلاسی خشک و بی‌روح نبود و در هنگام ارزشیابی از دانش‌آموزان دیگر نمی‌شد از اشتیاق آنان برای شرکت در این رقابت جلوگیری کرد.

چگونگی ارزیابی از نتایج راه حل جدید

از رفتارها، نمرات دانش‌آموزان، و استقبال آنان برای شرکت در این طرح مشخص بود که تغییرات اساسی ایجاد شده است. برای حصول اطمینان از اجرای این طرح در کلاس‌های دیگر و تأیید آن توسط سایر همکاران، با سرگروه درس تاریخ تماس گرفته و از او خواهش کردم که در یک جلسه علنی با همکاران گروه تاریخ از آنان بخواهد که به صورت دلخواه طرح را در کلاس خود اجرا کنند تا از نتیجه آن آگاه شویم. بعد از اجرای طرح توسط همکاران و ارتباط مستمر و تنگاتنگ با اجراکنندگان

در همان جلسه احساس

کردم که تغییر بزرگی در روش

پرسش و پاسخ شفاهی ایجاد

شده و نه تنها دانش آموزان از

پرسش و پاسخ هراسی ندارند

بلکه با به کارگیری این روش آنان

را به درس تاریخ نیز علاقه مند

ساخته‌ام

نتیجه

از آنچه که گذشت می‌توان به نتایج زیر اشاره نمود:

با اجرای این روش:

* دانش آموزان به شرکت در ارزشیابی

به صورت شفاهی راغب شدند؛

* دانش آموزان به درس تاریخ علاقه مند گشتند

* کلاس درس دیگر برای آنان کسل کننده،

خشک و بی‌روح نبود؛

* نوعی از مشارکت، همکاری و همدلی

بین معلمان و مدیر و اولیای دانش آموزان

به وجود آمد؛

* این شیوه ارزشیابی به رشد شخصیت

دانش آموزان کمک کرده و روح همکاری

را در آنان زنده می‌کند؛

* مهارت سخن گفتن در تمامی

دانش آموزان ارتقا پیدا می‌کند؛

* رشد اجتماعی و پرورش مشارکت

گروهی در دانش آموزان به وضوح

مشاهده شده؛

* این روش دانش آموزان را بر آن می‌دارد

که برای کسب امتیاز بیشتر مطالب درسی

را بهتر یاد بگیرند و بیشتر در ذهن خود

نگه دارند؛

* با توجه به رقابت به وجود آمده نمرات

درس تاریخ نیز بسیار بهتر از گذشته شده

است.

به نظر می‌رسد که با همدلی و همکاری

خانواده بسیار گسترده آموزش و پرورش

می‌توان بسیاری از مشکلات را برطرف

نمود.

منابع

۱. ایرانی، یوسف و بختیاری، ابوالفضل، روش تحقیق علمی اقدام پژوهی، انتشارات لوح زرین، تهران، ۱۳۸۲
۲. رضایی، منیره، چستی و چرایی اقدام پژوهی، از ساکی، رضا، اقدام پژوهی، راهبردی برای بهبود آموزش و تدریس، انتشارات پژوهشکده تعلیم و تربیت و وزارت آموزش و پرورش، تهران، ۱۳۸۲

۳. سیف، علی‌اکبر، تغییر رفتار و رفتاردرمانی

نظریه‌ها و روش‌ها، تهران، انتشارات دانا، ۱۳۷۳

۴. سیف، علی‌اکبر، اندازه‌گیری سنجش و

ارزشیابی آموزشی، تهران، انتشارات دانا، ۱۳۸۳

۵. پاشاشریفی، حسن و کیامنش، علیرضا،

شیوه‌های ارزشیابی از آموخته‌های

دانش آموزان، چاپ امین، شرکت چاپ و نشر

کتاب‌های درسی ایران، ۱۳۷۶

۶. صافی، احمد، اصول و فنون راهنمایی و

مشاوره، خرمی، شرکت چاپ و نشر ایران،

۱۳۷۳

۷. صفوی، امان‌اله، کلیات روش‌ها و فنون

تدریس، چاپ و نشر کتاب‌های درسی، خرمی،

۱۳۷۷

۸. کرمی‌نوری، علیرضا و مرادی، علیرضا،

روان‌شناسی تربیتی، شرکت افست، شرکت

چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، ۱۳۷۷

۹. گیلدنز، آنتونی، جامعه‌شناسی، بخش ششم،

روش‌ها و نظریه‌ها در جامعه‌شناسی - ترجمه

منوچهر صبوری، نشر نی، ۱۳۸۳

۱۰. قاسمی‌پویا، اقبال، راهنمایی عملی

پژوهش در عمل، پژوهشکده تعلیم و تربیت

آموزش و پرورش، چاپ پنجم، ۱۳۸۲

۱۱. میرزای، زهرا، برخی مدل‌های

اقدام پژوهی، از ساکی، رضا، اقدام پژوهی:

راهبردی برای بهبود آموزش و تدریس،

انتشارات پژوهشکده تعلیم و تربیت وزارت

آموزش و پرورش، تهران، ۱۳۸۲

مقالات

۱. آیا کار نیکو کردن از پر کردن است؟ پیوند

شماره ۳۳۷، سال ۱۳۸۶

۲. مهارت ایجاد و حفظ انگیزش در شاگردان،

ماهنامه معلم، دوره بیست و هفتم شماره بی در

پی ۲۳۵

۳. برنامه خودارزیابی معلمان، فصلنامه تخصصی

مدارس کارآمد ستاد اول، سال تحصیلی ۸۸-۸۷

منابع اینترنتی

● بررسی نگرش معلمان و دانش آموزان به

شیوه‌های ارزشیابی

<http://kl4789.blogfa.com/post.345aspx>

● سایت تعلیم و تربیت

<http://edupsy.prsiblog.com/posts/62/>

(جایگاه + و + اهمیت + سنجش + ارزشیابی + در +

آموزش + و + پرورش)

● ارزشیابی از طریق آزمون شفاهی

<http://www.aftabir.com/science/education/way-development-vebral.php>

● روش‌های مختلف ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

<http://www.aftabir.com/science/education/way-development.php>